

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Марин Паунов

за дисертационен труд на тема
„Социален одит на социалните предприятия“,
с автор: Ивелина Чакалова,
докторант в катедра „Човешки ресурси и социална защита“ в УНСС,
с научен ръководител проф. д-р Мирослава Пейчева

Проектът на дисертационен труд на тема „Социален одит на социалните предприятия“, разработен от Ивелина Чакалова, докторант в катедра „Човешки ресурси и социална защита“ в УНСС, с научен ръководител проф. д-р Мирослава Пейчева съдържа: увод, три глави, заключение, научни и научно-приложни приноси, списък с използваната литература, две приложения, списък на таблиците (21 на брой), списък на фигурите (17 на брой). Така разработен проектът на дисертационен труд съдържа 157 страници.

В увода са представени: актуалност на изследването, степен на разработеност, обект и предмет на изследването, цел и задачи на изследването, основна теза на изследването, методология на изследването и ограничения на изследването. В актуалността на изследването са представени аргументи за интереса на автора към проблематиката и необходимостта от провеждане на социален одит. Специално внимание е отделено на фишинг измамите, измамите с възнагражденията, „благотворителните“ измами.

Във връзка със степента на разработеност на проблема, докторантката посочва, че научната литература обвързваща понятията „социален одит“ и „социално предприятие“ е крайно ограничена.

Обектът на изследването са „социалните цели, заложи в дейността на социалните предприятия, както и механизмите за тяхното осъществяване в рамките на управленските и организационните практики на тези структури.“

Предметът на изследването е „социалният одит, разглеждан като инструмент за усъвършенстване на процесите по дефиниране, изпълнение и проследяване на степента на постигане на социалните цели на социалните предприятия. Той се анализира и като средство за повишаване на прозрачността, отчетността и социалната ефективност, чрез което организациите могат да измерват и обосновават своята социална добавена стойност, както и да насърчават устойчивото си развитие.“

Основна цел на проекта на дисертационен труд е „да се разработи и апробира модел за социален одит на социалните предприятия, който да осигури систематична и обективна оценка на степента на изпълнение на техните социални цели и да създаде методическа основа за последващо проследяване и измерване на напредъка им във времето, като същевременно се подчертаят ползите от неговото прилагане.“ Задачите на изследването са ясно формулирани и кореспондират с поставената цел.

Основната теза на изследването е “Системно прилагане на социален одит в социалните предприятия, извършвано от сертифицирани социални одитори и регламентирано от компетентни държавни институции, има потенциала да гарантира устойчивото развитие и функциониране на тези организации в подкрепа на тяхната социална мисия, като едновременно с това намалява риска от злоупотреби, повишава доверието и защитава интересите на всички заинтересовани страни.“

Във връзка с методологията на изследването, докторантката подчертава интердисциплинарния подход на изследването, който комбинира теоретични и емпирични методи с цел разработване и апробиране на модел за социален одит на социалните предприятия.

В увода коректно са посочени ограниченията на изследването.

Глава първа носи наименованието **„Обзор на научната литература и законодателство в областта на социалния одит на социалните предприятия“**. В глава първа са анализирани: основните характеристики на социалния одит, същностните характеристики на социалното предприятие, социалният одит на социалните предприятия.

В тази част докторантката приема направените до настоящия момент научни изследвания в българската научна литература, свързани със същността на социалния одит, ключовите компетентности на социалните одитори, Разликите между традиционния и дистанционния социален одит, Класификацията на социалния одит, както и направените анализи на основни принципи на социалния одит и направените вече предложения за използване на социалните стандарти като основа за извършване на социален одит.

В глава първа е направен и подробен анализ, свързан с изясняване на същността на социалните предприятия. Цитирани са различни научни изследвания, проведени в национален и международен план. Изследвана е регулаторната рамка на социалните предприятия в България. Заедно с това, тук е изследвана и регулаторната рамка на социалните предприятия в Европа и САЩ. Анализирани са социални предприятия, които са примери за добри практики в България.

Следвайки логиката на изследването, в глава първа е направен и анализ на социалния одит на социалните предприятия, като са анализирани различни дефиниции на „социален одит на социалните предприятия“. Представени са ползите от социално одитиране на социални предприятия. Анализирана е регулаторната рамка на социалния одит на социалните предприятия в света, като тук авторът е направил сравнителен анализ на регулаторната рамка и механизмите за контрол върху социалните предприятия в България, Дания и Румъния. В тази част от глава първа докторантката е изследвала социална фондова борса като свързващото звено между социалния одит и устойчивото развитие на социалните предприятия. Анализирани са и примери за добри практики в социалното одитиране на социални предприятия (Обединеното Кралство, Румъния, Нидерландия) .

Глава втора носи наименованието: **„Методологически подход и разработване на модел за социален одит на социални предприятия“**. Тази глава

съдържа три основни части: изследователски подход и методи, разработен модел за социален одит на социални предприятия и предложение за индикатори за социален одит на социални предприятия и скала за оценяване.

Авторът посочва, че разработва модела за социален одит на социалните предприятия, като се основава на трудовете на Мирослава Пейчева „Социална отговорност на висшите учебни заведения и дистанционен социален одит“ и „Социален одит и одит на човешките ресурси“, както и Social Audit Toolkit на Freer Spreckley (с.81). По този начин са изградени основните концептуални рамки за социалния одит и индикаторите за оценка на социалното въздействие. Моделът запазва общия цикъл на планиране, измерване, анализ, докладване и прилагане на подобрения, но го адаптира към специфичните нужди на социалните предприятия, като във всяка фаза се прилагат авторски индикатори за социално въздействие, участие на заинтересованите страни, трудова интеграция и управление. (с.94).

Глава трета носи наименованието “Резултати от анкетни проучвания и от апробация на модела за провеждане на социален одит в социалните предприятия”.

Тази глава включва: Анализ на резултатите от анкетно проучване за нивото на запознатост и нагласите на социалните предприятия към социалния одит; Апробиране на модел за социален одит на социалните цели (на социални предприятия); Резултати от проведените социални одити на социалните предприятия и основни изводи.

Социален одит е извършен на три социални предприятия. Представени са резултатите от проведените социални одити. Резултатите от апробацията на модела за социален одит на социалните предприятия, проведен в социално предприятие „А“, според анализа на докторантката, показват необходимост от прецизиране на част от въпросите, което е направено за социално предприятие „Б“. Моделът за социален одит на социалните предприятия е усъвършенстван и при приложението му в социално предприятие „В“.

Проведените социални одити на социалните предприятия са комбинация от традиционен социален одит (на място) и дистанционен социален одит (видео разговор).

Основни изводи и възможности за усъвършенстване на модела на социален одит на социалните предприятия са ясно формулирани и логични.

Представените научни приноси са ясно формулирани, но е необходимо и прецизиране на някои от тях.

Броят на използваните литературни източници е 110. Те включват научни публикации на български и на английски език.

Някои бележки:

✓ На с.10 „Настоящият дисертационен труд си поставя за цел да изследва ролята на социалния одит в социалните предприятия като инструмент за устойчиво развитие и социална справедливост.“ Препоръчвам да се прецизира „Настоящият дисертационен труд си поставя за цел да изследва **значението** на социалния одит за социалните предприятия като инструмент **за постигане** на устойчиво развитие и социална справедливост.“

✓ Да се прецизира съответствието между целта на с. 10 „Настоящият дисертационен труд си поставя за цел да изследва ролята на социалния одит в социалните предприятия като инструмент за устойчиво развитие и социална справедливост.“ и посочената цел на дисертационния труд на стр.10 „да се разработи и апробира модел за социален одит на социалните предприятия, който да осигури систематична и обективна оценка на степента на изпълнение на техните социални цели и да създаде методическа основа за последващо проследяване и измерване на напредъка им във времето, като същевременно се подчертаят ползите от неговото прилагане.“;

✓ Да се постигне съответствие между целта на дисертационния труд, поставена на стр. 10 (Фокусът на настоящото изследване е поставен върху социалния одит като механизъм за оценка на текущото състояние) и „изследването е ограничено до извеждане, разработване и предлагане на модел за социален одит, оценяващ напредъка по отношение на изпълнението на социалните цели на социалните предприятия.“(с.12). Напредъкът ли се оценява или текущото състояние ?

✓ Приложенията не следва да участват в общия брой страници на дисертационния труд. Те се номерират отделно;

✓ На с.140 не е ясна номерацията. (2.6;2.6.1.?);

✓ Принос 3 (с.147) „Разработен е модел за социален одит на социалните предприятия, който интегрира процесуална рамка и индикаторна система и позволява комплексна оценка на степента на изпълнение на социалната мисия на организациите.“ За организациите изобщо ли става дума или за социалните предприятия? И още, „социалната мисия на организациите“ или „социалните цели“?

Рецензент:

Проф. д.н. Марин Паунов

REVIEW

By: Professor Doctor of science Marin Aleksandrov Paunov

UNWE;

Professional field 3.8. Economics (Economics and Labor Organization)

Regarding: dissertation for awarding the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.8. Economics, doctoral program "Economics and Labor Organization"

Basis for submitting the review: participation in the scientific jury for the defense of the dissertation work according to Order No. 1140/28.04.2026 of the Deputy Rector for Research of the UNWE.

Author of the dissertation: Ivelina Slavova Chakalova

Topic of the dissertation: Social audit of social enterprises

Scientific supervisor: Prof. Dr. Miroslava Peycheva

1. Information about the dissertation candidate

The dissertation candidate Ivelina Chakalova studied under the doctoral program "Economics and Labor Organization", professional field 3.8. Economics at the Department of "Human Resources and Social Protection", Faculty of General Economics of the UNWE, enrolled by order of the Rector of the UNWE Prof. Dr. Dimitar Dimitrov of № 1043/08.05.2020. The training was initially carried out in a full-time form of study, then in a part-time form of state order.

The doctoral student Ivelina Chakalova graduated with a bachelor's degree in 2018 year at the UNWE, professional field "Economics of Human Resources" and a master's degree in 2019 year specialty "Economics of Human Resources" with a specialization "Human Resources Management" at the UNWE.

She has work experience as an accountant, human resources management expert and database operator. He speaks English (B1-B2 level) and German (A1-A2 level).

2. General characteristics of the presented dissertation work

The dissertation work on the topic "Social Audit of Social Enterprises", developed by Ivelina Chakalova, contains: introduction, three chapters, conclusion, scientific and scientific-applied contributions, list of literature used, two appendices, list of tables (20 tables), list of figures (23 figures). The dissertation work thus developed has a volume of 165 pages with appendices, 157 pages without appendices. The literary sources used include Internet sources and scientific publications in Bulgarian and English (114 sources).

The introduction presents: relevance of the study, degree of development, object and subject of the study, goal and objectives of the study, main thesis of the study, methodology of the study and limitations of the study. The relevance of the study presents arguments for the author's interest in the issue and the need to conduct a social audit. Special attention is paid to phishing scams, reward fraud, "charity" fraud.

In connection with the degree of development of the problem, the doctoral student points out that the scientific literature linking the concepts of "social audit" and "social enterprise" is extremely limited.

The object of the study is "the social goals set in the activities of social enterprises, as well as the mechanisms for their implementation within the framework of the management and organizational practices of these structures."

The subject of the study is "social audit, considered as a tool for improving the processes of defining, implementing and monitoring the degree of achievement of social objectives of social enterprises. It is also analyzed as a means of increasing transparency, accountability and social effectiveness, through which organizations can measure and justify their social added value, as well as promote their sustainable development."

The main objective of the dissertation is "to develop and validate a model for social audit of social enterprises, which would provide a systematic and objective assessment of the degree of implementation of their social goals and to create a methodological basis for subsequent monitoring and measurement of their progress over time, while emphasizing the benefits of its implementation." The objectives of the study are clearly formulated and correspond to the set goal.

The main thesis of the study is "Systematic implementation of social audit in social enterprises has the potential to be a tool for systematic monitoring of social results, for increasing transparency and for strengthening the trust of stakeholders."

In relation to the methodology of the study, the doctoral student emphasizes the interdisciplinary approach of the study, which combines theoretical and empirical methods in order to develop and validate a model for social audit of social enterprises.

The limitations of the study are correctly indicated in the introduction.

Chapter one is entitled "Review of the scientific literature and legislation in the field of social audit of social enterprises". Chapter one analyzes: the main characteristics of social audit, the essential characteristics of the social enterprise, the social audit of social enterprises.

In this part, the doctoral student accepts the scientific research carried out to date in the Bulgarian scientific literature related to the essence of social audit, the key competencies of social auditors, the differences between traditional and remote social audit, the classification of social audit, as well as the analyses of the basic principles of social audit and the proposals already made for using social standards as a basis for conducting a social audit.

In chapter one, a detailed analysis is made related to clarifying the essence of social enterprises. Various scientific studies conducted nationally and internationally are cited. The regulatory framework of social enterprises in Bulgaria is studied. Along with this, the regulatory framework of social enterprises in Europe and the USA is also studied here. Social enterprises that are examples of good practices in Bulgaria are analyzed.

Following the logic of the study, in chapter one, an analysis of the social audit of social enterprises is also made, analyzing different definitions of "social audit of social enterprises". The benefits of social auditing of social enterprises are presented. The regulatory framework of the social audit of social enterprises in the world is analyzed, and here the author has made a comparative analysis of the regulatory framework and mechanisms for control over social enterprises in Bulgaria, Denmark and Romania. In this part of chapter one, the doctoral student has studied the social stock exchange as the connecting link between social audit and the sustainable development of social enterprises. Examples of good practices in the social auditing of social enterprises (United Kingdom, Romania, Netherlands) are also analyzed.

Chapter two is entitled: "Methodological approach and development of a model for social audit of social enterprises". This chapter contains three main parts: research approach and methods, developed model for social audit of social enterprises and proposal for indicators for social audit of social enterprises and assessment scale.

The author indicates that he is developing the model for social audit of social enterprises, based on the works of Miroslava Peycheva “Social responsibility of higher education institutions and remote social audit” and “Social audit and audit of human resources”, as well as Freer Spreckley’s Social Audit Toolkit. In this way, the main conceptual frameworks for social audit and indicators for assessing social impact have been built. The model retains the general cycle of planning, measurement, analysis, reporting and implementation of improvements, but adapts it to the specific needs of social enterprises, applying author’s indicators for social impact, stakeholder participation, labor integration and management in each phase.

Chapter three is entitled “Results of surveys and testing of the model for conducting social audits in social enterprises”.

This chapter includes: analysis of the results of a survey on the level of awareness and attitudes of social enterprises towards social audits; testing of a model for social audits of social objectives (of social enterprises); results of the conducted social audits of social enterprises and main conclusions.

A social audit was conducted in three social enterprises. The results of the conducted social audits are presented. The results of the testing of the model for social audits of social enterprises, conducted in social enterprise “A”, according to the analysis of the doctoral student, show the need to refine some of the questions, which was done for social enterprise “B”. The model for social audits of social enterprises was also improved when applied in social enterprise “C”.

The conducted social audits of social enterprises are a combination of traditional social audit (on-site) and remote social audit (video call).

Main conclusions and opportunities for improving the social audit model of social enterprises are clearly formulated and logical.

The conclusion summarizes the results achieved from the scientific research. It is concluded that "social audit can be considered as a complementary tool to existing control mechanisms, which allows for a more in-depth assessment of social results, transparency and compliance between declared goals and achieved effects."

3. Evaluation of the obtained scientific and applied scientific results

Doctoral student Ivelina Chakalova has fulfilled the tasks set and achieved the goal of the study. In the theoretical part, methods of analysis and synthesis have been applied, a critical review of the scientific literature has been made, policies and regulatory documents have been analyzed, and a comparative analysis of good practices from different countries has been carried out.

As a result of the analysis, a model of social audit of social enterprises has been proposed, through which progress in the implementation of social goals can be assessed. The model includes social impact, stakeholder engagement, labor integration, governance and transparency. The indicators for social audit of social enterprises also find a place here - an indicator for: social impact, social engagement and participation, employment and support, governance and transparency. A scale for assessing the indicators is also presented.

4. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

I accept the scientific and applied scientific contributions formulated by the doctoral student Ivelina Chakalova, among which the following stand out:

- ✓ The comparative analysis of the regulatory framework and control mechanisms for social enterprises in Bulgaria, Romania and Denmark, thus justifying the role of social audit as a tool for increasing transparency and control;
- ✓ The developed model for social audit of social enterprises, which integrates a procedural framework and an indicator system and allows for a comprehensive assessment of the degree of implementation of the social goal of social enterprises.
- ✓ The created system of social audit indicators, structured in thematic areas, which allows for systematic measurement of progress in terms of the achieved social goals of social enterprises.

5. Evaluation of the publications on the dissertation

Ivelina Chakalova has three scientific publications.

- ✓ Chakalova, I. "The benefits of implementing social auditing of social enterprises", Journal "Economic and Social Alternatives", issue 2, pp. 79-90, 2022 - 10p.DOI: <https://doi.org/10.37075/ISA.2022.2.06>
- ✓ Chakalova, I. Model for social auditing of social enterprises, Journal "Human Resources & Technologies = HR & Technologies", issue 1, pp. 6-21, 2026.

- ✓ Chakalova, I. "Social Stock Exchanges: The Connecting Link Between Social Audit and Sustainable Development of Social Enterprises" EARBOOK OF UNWE, Issue No: 1, pp. 119-139, 2025, DOI: <https://doi.org/10.37075/YB.2025.1.07>

The presented publications contain the main results achieved by the conducted scientific research.

6. Evaluation of the abstract

The submitted abstract is 40 pages long. It is presented in Bulgarian and English. It includes: a general description of the dissertation, structure and content of the dissertation, a brief summary of the dissertation, a summary of the main contributions of the dissertation and a list of publications related to the topic of the dissertation. The dissertation thus developed meets all regulatory requirements.

7. Critical notes, recommendations and questions

The following recommendations can be made to the doctoral student:

- ✓ In future research, the doctoral student can further develop the idea of certifying social auditors in the Republic of Bulgaria, who will also conduct social audits of social enterprises;
- ✓ The presented model for auditing social enterprises can also be applied as an internal self-assessment in a specific social enterprise and the results of its application can be analyzed and compared with the results of an external social audit of the social enterprise;
- ✓ When testing the model in other social enterprises, the problems in implementing the audit process and the possibilities for overcoming them can be described in more detail.

The notes made do not belittle the results achieved in this study.

8. Conclusion

The achieved scientific, scientifically-applied and applied results in the dissertation submitted for review on the topic "Social Audit of Social Enterprises", developed by Ivelina Chakalova, as well as the submitted materials for participation in the competition, give me reason to assert that they meet the requirements of the Act on

the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations for the Implementation of the Act on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for Educational Activities at the UNWE and the Regulations for the Organization and Conduct of Competitions for the Acquisition of a Scientific Degree and for Occupying Academic Positions at the UNWE

All this is a reason to give my positive assessment and to propose to the scientific jury to award the educational and scientific degree "doctor" to Ivelina Chakalova in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.8. Economics, doctoral program "Economics and Organization of Labor".

02.06.2026 / Sofia

Signature: